

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND

RAPPORTAGE

ONDERZOEK NAAR DE ERVEN
VAN MOLENS VAN SIMAV

SOUBURGHSE MOLEN TE ALBLASSERDAM
AUGUSTUS 2020

Erfgoedhuis Zuid-Holland

Jesse in 't Veld – Ellen Steendam – Debby Gerritsen –
Onno Helleman

Oude Delft 116

Postbus 3092

2601 DB Delft

www.erfgoedhuis-zh.nl

I Inleiding

In opdracht van de Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden (SIMAV) heeft Erfgoedhuis Zuid-Holland in het tweede kwartaal van 2020 een onderzoek uitgevoerd naar een vijftal molenerven, die eigendom zijn van de voornoemde stichting.

Dit betreft de molenerven van de Souburghse Molen in Alblasserdam, de Jan van Arkel te Arkel en drie molens in de polder Streefkerk en Kortenbroek, te weten de Achtkante Molen, de Hoge Tiendwegse Molen en de Sluismolen.

In deze rapportage zijn de resultaten van de inventarisatie van het erf van de Souburghse molen te Alblasserdam beschreven. Daarnaast is er een rapportage gemaakt van de bevindingen van het onderzoek naar het erf van korenmolen Jan van Arkel, terwijl de drie molenerven in Streefkerk in één rapportage zijn gebundeld. Dit omdat deze molenerven binnen een bemalingsstructuur vallen.

De gegevens die in dit verslag zijn opgenomen, vloeien voort uit een beperkt onderzoek. Het is daarom aan te bevelen om aanvullend onderzoek te doen, om zodoende zoveel mogelijk informatie boven tafel te krijgen. Erfgoedhuis Zuid-Holland is altijd bereid aanvullend onderzoek te verrichten of vrijwilligers hierbij te ondersteunen.

Wij willen graag de mensen die ons hebben geholpen bij het onderzoek van harte danken voor hun welwillende medewerking. Dit zijn Michel Pantekoek van SIMAV, Arie Hoek, molenaar van de 5de molen van de Nederwaard en Alex van der Perk van molenmakerij De Gelder.

Delft, augustus 2020

II Opzet van het onderzoek

Het onderzoek betreft een quickscan van de molenerven, waartoe naast historisch onderzoek ook een onderzoek op locatie behoort. Om tot gedegen onderzoeksresultaten te komen is er een basisonderzoek verricht in diverse (online) archieven en bronnen. Aanvullend zijn er gesprekken gevoerd met (oud) molenaars of mensen die bij de molen betrokken zijn (geweest). Ten slotte is het molenerf bezocht en geïnventariseerd. Op het moment dat dit onderzoek plaatsvond, was de restauratie van de molen in volle gang. Het molenerf was dan ook een bouwplaats. Eventuele nog resterende sporen van de erfinrichting waren daardoor niet meer traceerbaar. Voor het onderzoek waren alleen secundaire bronnen beschikbaar. Door de verscheidenheid van deze bronnen kon er toch een goed beeld van de historie en inrichting van het erf worden gevormd.

Leeswijzer

III Alblasserdam | de Souburghse Molen

III.1 Polder Souburg

Ten oosten van de kern van Alblasserdam ligt – grotendeels omsloten door een meander van de Alblas – de Polder Souburg. De naam ontleent de polder aan Nicolaas van Souburg die in 1280 het ambacht Alblas (een leen) verwierf. Hij stichtte in het zuidelijke deel een door een gracht omgeven Hof. Deze bebouwing is vóór 1654 geslecht. De fundamenten zijn in de grond behouden gebleven en aangewezen als archeologisch rijksmonument. De slotgracht is nog in het landschap herkenbaar. De oostelijk hiervan gelegen hofboerderij groeide in de tweede helft van de 18de eeuw uit tot een buitenplaats. Uit een transportakte blijkt dat de buitenplaats behalve een hoofdhuis ook was voorzien van een stal en koetshuis, een tuinmanswoning, een boerenwoning en andere opstallen. Tevens was er een bij een buitenplaats behorende groenaanleg bestaande uit “galen, tuinen, boomgaarden, bossen, lanen, kaden, plantagien”, alsook vijvers.¹ De toegang tot de buitenplaats werd gemarkeerd door twee toegangshekken, waarvan het oostelijk gelegen exemplaar behouden is gebleven. Het hek is aangewezen als rijksmonument. Na de sloop van het hoofdhuis in 1856 werd het jaar daarop de herenboerderij gebouwd die thans nog aanwezig is en die met de bijbehorende appelschuur is aangewezen als rijksmonument. Noordelijk van dit kerngebied strekt de polder zich uit tot de Kortlandse Polder. Eveneens

aan de noordkant loopt even ten zuiden van de grens met de Kortlandse Polder een watering. Deze komt op de kadastrale minuut uit 1811-1832 al voor en is mogelijk een restgeul van een crevasse. Op het punt waar de watering aan de westzijde stuit op de Alblas, staat de Souburghse Molen. De verkaveling van de van oorsprong middeleeuwse Polder Souburg week af van de strokenverkaveling die de omliggende polders in het gebied kenmerkt. Hoewel er in de 20ste eeuw een herverkaveling heeft plaatsgevonden, zijn de blokvormige percelen en brede strokenverkaveling haaks op de Alblas op de voornoemde kadastrale kaart nog goed te zien. Mogelijk heeft de onderscheidende verkaveling te maken met de afwijkende bodemgesteldheid van de polder, waardoor er minder greppels nodig waren om het water af te voeren.

---

¹ Prins 1952, p. 26 (akte van transport in 1800; de buitenplaats wordt verkocht aan Bartholomeus van der Star en Clara Cornelia van der Star.

Legenda

- *Weiland*
- *Hooiland*
- *Hooiland kade*
- *Bosch hakhout*
- *Tuin*
- *Boomgaard*
- *Bouwland*
- *Rietland*

afb. 1 Kadastrale minuut 1811-1832, gemeente Alblaserdam, Sectie B, blad , detail, ingekleurd

III.2 Zakelijke gegevens Souburghse Molen

Naam object: Souburghse Molen
Adres object: Kortland 57
2954 LC Alblasserdam

Gemeente: Alblasserdam

Coördinaten: 106168 - 430947

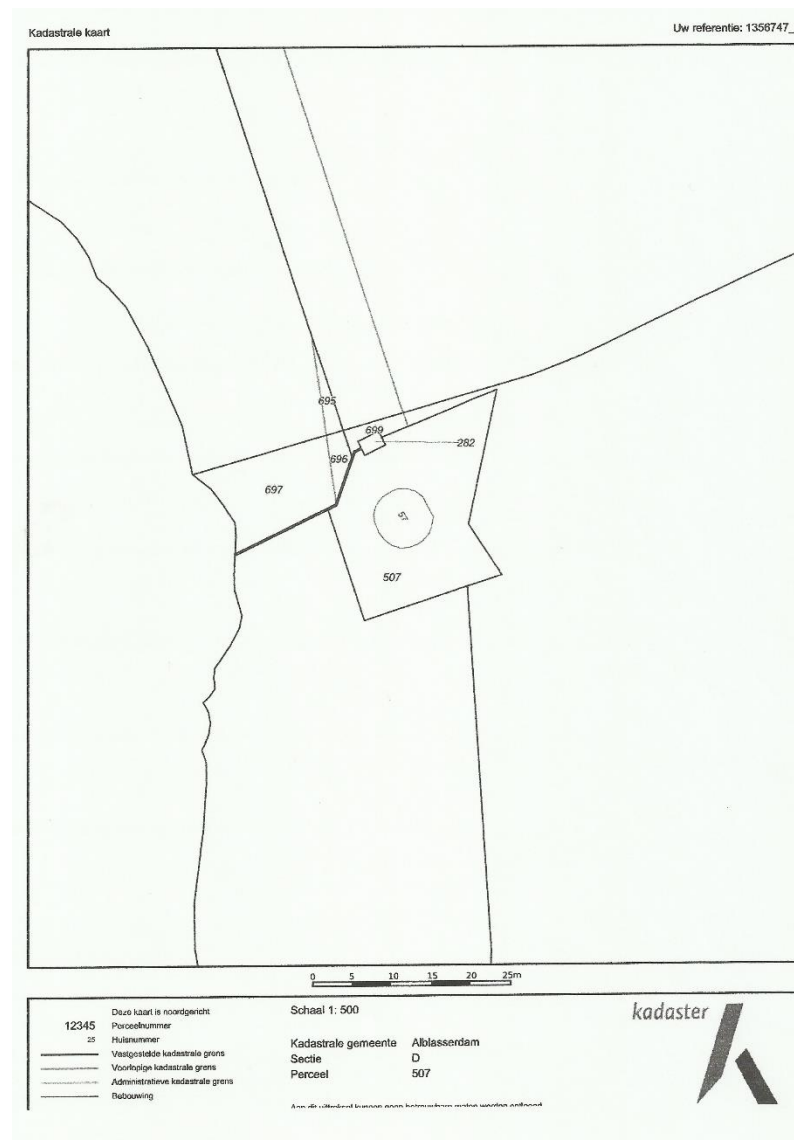
Kadastrale gegevens: gemeente Alblasserdam
Sectie: D
Perceel: 905

Rijksmonument: monumentnummer: 7096
Naam object: Souburghse Molen
Status: beschermd
Aanwijzingsbesluit: inschrijving register: 7 mei 1968

Redengevende Omschr: Poldermolen in Hof Souburg. Ronde stenen molen uit 1860.

Beschermd gezicht: Gemeentelijk Beschermd Dorpsgezicht Alblasserdam
Status: Beschermd
Aanwijzingsbesluit: 26 november 2013

Molenaar(s): Nog geen molenaar bekend

afb. 2

III.3 Poldermolen de Souburghse Molen

III.3.1 Oprichting van de Souburghse Molen

De huidige Souburghse Molen stamt uit 1860 en verving naar verluid een houten wipmolen. De vierkante contour van deze molen is weergegeven op de kadastrale minuutkaart van begin 19de eeuw (afb. 3). Bij de nu onderhanden zijnde restauratie van de molen, zijn de sporen van het fundament van de voorganger van laatstgenoemde wipmolen aangetroffen.² Dit betrof eveneens een wipmolen. De huidige molen is hiermee de derde molen op deze plek. De Souburghse molen bemaalde de Souburghse polder, maar als het nodig was ook de aangrenzende Kortlandse polder. In 1595 sloot de toenmalige eigenaresse, de ambachtsvrouw van Alblasterdam met Souburg Anna van Oudheusden, een overeenkomst met de gemachtigden van Kortland over het tijdelijk bemalen van de landen van Kortland door de watermolen van Souburg.³ Een goede windvang wordt door een in 1657 door de Staten van Holland en West-Friesland verleend octrooi geregeld. Dit octrooi behelst een verbod om bomen etc. op een bepaalde afstand van de watermolen te planten, met de clause dat de beslissing over reeds aangeplante bomen in beraad werd gehouden.⁴ Overigens wordt de molen in de eerdergenoemde transportakte uit 1800 genoemd als onderdeel van de buitenplaats. Vanaf het begin van de bemaling van de polder, behoorde de molen tot het bezit van de eigenaar van het Hof te Souburg met de bijbehorende landen. De huidige molen is vanaf 1860 tot 1946 in bedrijf geweest. In 2013 werd de molen gekocht door de gemeente Alblasterdam en in 2014 overgedragen aan de SIMAV.

afb. 3 Gemeente Alblasterdam, kadastrale minuut 1811 – 1832, sectie B, blad 3, detail. Het vierkante vlakje op de kaart verbeeld de vorige Souburghse Molen, een wipmolen. Op dezelfde plaats verrijst in 1860 de huidige stenen molen.

² Mondelinge mededeling van Michel Pantekoek op 12 juni 2020.

³ Prins 1952, p 13

⁴ Prins 1952, p. 26

III.3.2 De Molenaars

Eeuwenlang is de grondwaterstand van de Polder Souburg met behulp van de Souburghse Molen op peil gehouden. De molenaars die hiervoor hebben zorggedragen, zullen zijn aangesteld door de eigenaar of pachter van de polder. In het kader van de inventarisatie is er geen archivalisch onderzoek gedaan om hierover meer aan de weet te komen. Onderstaande, wordt een tweetal molenaars beschreven die in de 20ste met de molen hebben gemalen.

Johannes Zanen⁵

Johannes Zanen is geboren op 17 januari 1898 te Alblasserdam als zoon van watermolaar Willem Zanen (geboren in Bleskensgraaf en Hofwegen in 1856 en overleden in 1930) en Jacoba van Dulst (geboren in Streefkerk in 1857, en overleden in 1928). Johannes overleed op 36-jarig leeftijd op 29 november 1934 te Oud-Alblas. Zijn moeder Jacoba van Dulst was de zus van Mijndert van Dulst (geboren 1856 en overleden 1946), een molaar van de Achtkante Molen in Streefkerk.

Klaas Versluis

Uit gegevens van Arie Hoek, molaar van de 5^e molen van de Nederwaard in Kinderdijk, is bekend dat Klaas Versluis afkomstig was van de Sluismolen in Streefkerk. Om gezondheidsredenen moest hij deze forse wipmolen verruilen voor de veel kleinere (en dus gemakkelijk bedienbare) Souburghse Molen. Aangezien de lijst met molenaars van de Sluismolen van 1924 tot 1951 sluitend is, lijkt het aannemelijk dat Klaas Versluis vóór 1924 de Sluismolen heeft bemalen. Hij was in ieder geval molaar op Souburg ten tijde van de Tweede Wereldoorlog, vermoedelijk van medio 1924 tot de buitengebruikstelling in 1946. Naast het werken met de molen verdiende hij zijn inkomen als boerenknecht op Hof Souburg. Uit gegevens van mw. Roest, dochter van Versluis, is bekend dat hij geboren is te Noordeloos.

---

⁵ In het boek 'De molens van de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden' (1993) wordt foutief gesproken over 'Johannes van Zanen'. Deze naam is echter niet in relatie te brengen met de Alblasserwaard en waarschijnlijk een typfout.

III.3.3 Versieringen

Eenvoudige baard, donkergroen geverfd, wit afgebiesd, met op twee afzonderlijke houten plaatjes de opschriften 'ANNO' en '1860' (afb. 4 en 5).

afb. 4 en 5 De baard van de Souburghse Molen

III.4 Het molenerf van de Souburghse Molen

De Souburghse Molen is een in 1860 gebouwde ronde stenen grondzeiler met een opvallend kegelvormige molenromp. De molen is gebouwd als opvolger van een oudere molen (op basis van de vierkante plattegrond op de kadastrale minuut van begin 19de eeuw vermoedelijk een wipmolen) en bemaalde tot medio 1946 de polder Souburg. Het is niet bekend wanneer er windbemaling is gesticht. Op een proceskaart uit 1542 staat er op de plaats van de huidige molen al een molen ingetekend. De polder was vanouds particulier eigendom en had als zodanig geen polderbestuur. De bemaling geschiedde dan ook volledig in eigen beheer, wat in Zuid-Holland een uitzonderlijke situatie is. De Souburghse polder waterde af via een oostwest georiënteerde door de polder lopende, licht meanderende, molentocht. Deze tocht heeft aanvankelijk wellicht zijn water via een spuisluis op de Alblas gebracht voordat er windbemaling werd toegepast. Het feit dat de poldermolen iets zuidelijk van de voorgenoemde molentocht is geplaatst, doet vermoeden dat de spuisluis steeds functioneel is gebleven tijdens de bouw van de molen. Op de plaats van de vermoedelijke spuisluis is in 1933 een gemaaltje gesticht dat de taak van de windmolen overnam. Thans is hier een automatisch werkend gemaal aanwezig. In tegenstelling tot de andere polders in de Alblasserwaard is er in de Souburghse polder reeds lang sprake van landbouw. De polder heeft hierdoor een volstrekt eigen karakter.

III.4.1 Elementen op het molenerf

De kadastrale minuut van 1811-1832 en de bijbehorende Onafhankelijke Aanwijzende Tafels geven een beeld van het grondgebruik aan het begin van de 19de eeuw (afb. 1). De polder Souburg is dan in handen van Bartholomeus van der Star, een notaris te Dordrecht.

Een compleet beeld van de ontwikkeling van het molenerf van de Souburghse Molen vanaf de bouw in 1860 is helaas niet te maken. Het beschikbare oude kaartmateriaal geeft geen bijgebouwen weer. De oudste afbeeldingen geven pas een eerste beeld van de inrichting van het erf. We spreken dan over de

jaren twintig van de 20ste eeuw. Op de oudst beschikbare afbeeldingen is een schuurtje waarneembaar direct ten zuiden van de molen (afb. 6). Dit betreft een 1-laags houten schuurtje met geteerde gepotdekselde gevels onder een zadeldak dat gedekt is met Hollandse pannen. De nok van het schuurtje loopt evenwijdig aan de toegangsweg naar het hoofdhuis van de buitenplaats.

afb. 6

afb. 7

afb. 8

Dit schuurtje is in latere jaren aan de westzijde uitgebreid met een aanbouw onder lessenaar dak. In de westelijke zijgevel zijn vensters opgenomen die mogelijk van elders afkomstig zijn (hergebruik) (afb. 9 en 10). Ten zuiden van

dit schuurtje heeft nog een klein, 1-laags houten gebouwtje gestaan met gevels van gepotdekselde of rabatdelen en een eenvoudig houten dakbeschot (afb. 10). De nok van dit gebouwtje lag eveneens parallel aan de naastgelegen weg.

afb. 9

afb. 10

Op de foto met de schuur in vervallen staat, is even boven het westelijke dakschild een klein deel zichtbaar van een ander dak (afb. 10). Aan de oostzijde van de molen was in die tijd een op rechthoekige grondslag opgetrokken houten 1-laags klompenhokje aanwezig onder zadeldak. De gevels waren eveneens gepotdekseld en de kap was belegd met een pannendak. De nok van het gebouw verliep evenals die van de schuur parallel aan de langs de molen gelegen weg. De foto's genomen vanaf de zuidzijde (afb. 11) en de noordzijde (afb. 12) van de molen geeft ook zicht op dit gebouwtje. Dit gebouwtje is in de Tweede Wereldoorlog weer afgebroken omdat de molen toen opnieuw in bedrijf kwam.

afb. 11

afb. 12

Medio jaren '70 van de vorige eeuw is de (dan inmiddels bouwvallige) schuur gesloopt en vervangen door een nieuwe schuur, iets dichterbij de weg. Deze schuur was bekleed met fijn potdekselwerk van geteerde houten delen en voorzien van een golfplaten dak. Aan de noordzijde bevond zich in de kopgevel een groen geschilderde dubbele houten deur, waarschijnlijk ten behoeve van een garage.

afb. 13

Achter deze nieuwe schuur was een tuinbouwkas geplaatst (afb. 13 en 14). Het is niet bekend of op deze plaats al een moestuin aanwezig was voordat deze kas werd geplaatst. De zuidgevel van deze schuur is in een (nog) onbekend jaartal bekleed met verticale witgeschilderde delen (afb. 14).

afb. 14

In 1913 – zo weten we uit mondelinge mededelingen van een oud bewoonster – ten oosten van de schuur een kleine molenaarswoning gebouwd. Deze vormde een aanvulling op de woonruimte die (waarschijnlijk sinds de bouw) in de molen aanwezig was. De beperkte woonruimte in de molen maakte een extra woonruimte wenselijk. Vanwege de geringe grootte en de locatie achter de schuur is deze woning helaas op geen van de beschikbare afbeeldingen zichtbaar.

De molenaarswoning is in 1943-44 door een ongeluk met een petroleumstel volledig afgebrand en niet meer herbouwd. Men heeft toen de molen weer volledig betrokken. Wel is er in latere jaren, medio 1975, een lage aanbouw tussen de molen en de (vernieuwde) schuur gemaakt (afb. 15 en 15). De molen kon door deze aanbouw niet volledig meer functioneren. Dat was echter geen probleem, omdat de molen toch al buiten bedrijf was en zodoende niet meer hoefde te functioneren. Wel heeft men in diezelfde tijd (1975) enig onderhoud aan de molen uitgevoerd zodat deze optisch weer toonbaar was.

De situatie is op de luchtfoto goed herkenbaar (afb. 15). De voornoemde aanbouw (afb. 16) is in 2005 afgebroken.

afb. 15

afb. 16

afb. 17

afb. 18

Het molenerf maakte op de foto's van vóór 1932 een verzorgde indruk. Rondom de molen is een pad met halfverharding zichtbaar van circa 1 meter breedte en is verder voorzien van gras. Opvallend is de aanwezigheid van geschilderde houten palen rondom de molen, waaraan waarschijnlijk een touw kon worden gehangen ter afscherming van de draaiende wieken (afb. 19). Deze palen corresponderen met gelijkwaardige palen of klampen die tegen de molenromp zijn aangebracht.

afb. 19

afb. 20

Op de grens van de naastgelegen weg en het molenerf is op alle afbeeldingen een hekwerk zichtbaar. Aanvankelijk is dit een geteerd houten hek dat bestaat uit circa 1,20 meter hoge palen, met daarop gespijkerd horizontale, smalle delen. Dit hekwerk is ook zichtbaar op en bij de achterwaterloop (afb. 18, 19 en 20).

afb. 21

afb. 22

Vanaf de jaren '30 van de vorige eeuw verwaarloost dit hek. Een degelijk hekwerk is dan ook niet meer van belang, aangezien de molen aan het begin van dit decennium buiten bedrijf komt. De hekwerken uit deze periode behoren niet meer tot het erf van een werkende molen en worden daarom hier niet verder beschreven.

Sporen van een gemak, boenstoep of waterput/pomp zijn op de beschikbare historische afbeeldingen niet aangetroffen. Wellicht bevonden deze zich aan de achterzijde van het erf, buiten het beeld van de fotografen. Nader archiefonderzoek en gesprekken met mensen die er gewoond of gewerkt hebben moet hierover uitsluitsel kunnen geven.

Tot slot is er op één afbeelding zichtbaar dat de waslijn gespannen werd tussen de twee onderstaande wieken (bij overhekstand) (afb. 11). Of deze methode ook toegepast werd toen de molen nog in bedrijf was is niet bekend. De voorgenoemde foto dateert van na de buitenbedrijfstelling van de molen in de jaren dertig van de vorige eeuw.

Nabij de molen staat op de plek waar oorspronkelijk waarschijnlijk de spuisluis was, het gemaal dat tegenwoordig de waterhuishouding van de polder op peil houdt (afb. 23).

afb. 23

III.4.2 Aandachtspunten en advies

Het erf van de huidige Souburghse Molen is als molenerf gebruikt vanaf de bouw van de molen in 1860 tot de plaatsing van een gemaal in 1933 dat het werk van de molen overnam. Aanvankelijk was het erf een sober en doelmatig ingericht molenerf met gras en halfverharding rond de molen. Verder trof men kruipalen aan en witgeschilderde palen die men benutte om het erf waar de wieken draaiden af te zetten. Op de scheiding van het erf met de naastgelegen weg naar het hoofdhuis van de Hof stond een eenvoudig geteerd houten hek. Naast de molen trof men op het erf ten zuiden van de molen aanvankelijk alleen een gepotdekselde schuur met pannendak met de nok evenwijdig aan de weg. Nadien is het schuurtje nog aan de zuid- en westzijde voorzien van houten uitbouwen. Deze schuur staat nog op het erf als in 1933 ten noorden van de molen een twee elektrische Bosmanpompen worden geplaatst in een eenvoudig gepotdekseld gebouwtje. Het houten hek op de erfgrans heeft evenals de schuur z'n beste tijd gehad. De ontwikkelingen na die tijd vinden plaats in de periode dat de molen buiten gebruik is gesteld. Alleen gedurende WOII wordt er bij gebrek aan energie nog gebruikt gemaakt van de molen.

De samenhang van de molen en het molenerf met de buitenplaats is door de verkoop van de molen aan de gemeente Alblasterdam tenietgedaan. Het is de intentie van de SIMAV om van de Souburghse molen een bezoekenmolen te maken. Hiertoe wordt er een pad aangelegd dat leidt naar de molen evenwijdig aan de toegangsweg van de buitenplaats die langs het molenerf loopt. Het is van belang dat de oorspronkelijke samenhang – het verhaal – wordt verteld in woord en beeld.

De groenvoorziening aan weerszijden van de oorspronkelijke toegangsweg is duidelijk verbeterd. De hoog opgaande laanbeplanting is vervangen door hakhout aan de westelijke en verschillende fruitbomen aan de oostelijke kant van de weg (afb. 24 en 25). Het komt de ruimtelijke kwaliteit en de windvang ten goede.

afb. 24

afb. 25

Het molenerf van de Souburghse Molen heeft in de afgelopen decennia op het gebied van opstallen diverse veranderingen ondergaan. We hebben het hier dan over de schuur, de molenaarswoning en de aanbouw die in 1975 aan de molen is gerealiseerd. Momenteel kent het molenerf buiten de molen om geen opstallen meer. Zeer bijzonder was de constructie om tijdens de Tweede Wereldoorlog met de molen het naastgelegen gemaal aan te drijven, zodat de polder, ondanks brandstofschaarste, bemalen kon worden. Van deze constructie resten slechts enkele sporen en restanten in de molen(romp).⁶

Het molenerf kent geen uitzonderlijke elementen, maar kan gezien worden als een efficiënt ingericht molenerf op een vrij beperkt oppervlakte. Alle op het erf aangetroffen elementen tot 1934 zijn streekeigen van opzet en bouw, sober en doelmatig van opzet. Nader archiefonderzoek en het interviewen van mensen die in het verleden woonachtig zijn geweest op de molen verdient aanbeveling. De hieruit voortvloeiende informatie zal veel lacunes in dit basisonderzoek kunnen aanvullen.

Als de SIMAV ervoor kiest om het molenerf wederom te stofferen, is het aan te raden te kiezen voor een specifiek tijdsbeeld. Advies zou zijn om hierbij vooral te kijken naar de periode van 1920 - 1930.

---

⁶ www.molendatabase.nl en woordelijk via Alex van der Perk

III.5 Catalogus

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering/advies
AFSCHIEDINGEN			
Zone 1			
Grenspalen	NVT		
Afscheidingen	Niet meer aanwezig	<p>Op de grens van de toegangsweg naar de herenboerderij en het molenerf is op alle afbeeldingen een hekwerk zichtbaar. Op de vroegste afbeeldingen is een houten hekwerk te zien bestaande uit circa 1,20 meter hoge palen met daarop gespijkerd horizontale, smalle delen. Het hekwerk is waarschijnlijk geteerd geweest. Dit hekwerk is ook zichtbaar op en bij de achterwaterloop.</p> <p>Vanaf de jaren '30 van de vorige eeuw verwaarloost dit hek. Een degelijk hekwerk is dan ook niet meer van belang, aangezien de molen aan het begin van dit decennium buiten bedrijf komt.</p>	Bij herinrichting van het erf kan men – als men het erf wederom wil voorzien van een hek aan de zijde van de toegangsweg – als referentie het vroegst bekende houten hekwerk nemen. Dit doet recht aan het beeld van het molenerf in de tijd dat de molen nog functioneerde.
Zone 2			
Afzet- en veiligheidshekken	Niet meer aanwezig	Op de oudst bekende opnamen van de molen zijn zowel tegen de molenromp als rondom de molen houten, witgeschilderde palen zichtbaar (afb. 7 en 19). Het vermoeden is, dat deze palen gebruikt werden voor het afschermen van het gedeelte van het erf waar op dat moment de wieken draaiden. Tussen deze palen kon waarschijnlijk een touw worden gespannen.	Bij herinrichting van het molenerf is het te overwegen dergelijke witgeschilderde palen weer terug te brengen.

Waterloophekken	Niet meer aanwezig	De beschikbare afbeeldingen laten geen afwijkend waterloophek zien ten opzichte van de andere erfafscheiding. Zie 'afscheidingen molenerf'.	Bij herinrichting van het molenerf is het te overwegen een waterloophek terug te brengen dat in vorm en materialisatie overeenkomt met het eertijds aanwezige hekwerk.

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
ERFBEBOUWING			
Molenaarswoning	Niet meer aanwezig	De molen bezit een inpandige molenaarswoning. Volgens informatie van één van de dochters van de laatste molenaar heeft er van 1913 tot 1943/44 een aparte, kleine, molenaarswoning ten oosten van de molen gestaan. Deze is op de ons bekende afbeeldingen niet te zien. Medio 1975 is een lage aanbouw tegen de molen gemaakt die dienst deed als woning (afb. 15 en 16). De molen kon door deze aanbouw niet volledig meer functioneren. Deze aanbouw is in 2005 afgebroken.	
Zomerhuis	NVT		
Schuur	Niet meer aanwezig	Op alle historische afbeeldingen zijn bijgebouwen op het erf waarneembaar. Op de oudste afbeeldingen is één schuurtje waarneembaar direct ten zuiden van de molen. Dit betreft een eenvoudig houten schuurtje met zadeldak, bekleed met zwart geteerde houten potdekselwerk en Hollandse pannen. Dit schuurtje is zeer waarschijnlijk rond 1930 vernieuwd en in latere jaren aan de westzijde uitgebreid met een aanbouw onder lessenaar dak met enkele ramen. Foto's laten zien dat dit schuurtje meermaals	Bij herinrichting van het erf is het te overwegen wederom een eenvoudige schuur ten zuiden van de molen op te trekken die in kleur en materialisatie overeen komt met de eerste schuur die op vroegste afbeeldingen zichtbaar is.

		<p>is uitgebreid en verbouwd. Ten zuiden van dit schuurtje heeft nog een klein, eenvoudig gebouwtje gestaan, bekleed met potdekselwerk of rabatdelen en een eenvoudig houten dakbeschot met verticale delen (afb. 6 t/m 10).</p> <p>Medio jaren '70 van de vorige eeuw is de (inmiddels bouwvallige) schuur gesloopt en vervangen door een nieuwe schuur, iets dichters tegen de weg. Deze schuur was bekleed met fijn potdekselwerk van geteerde houten delen. Het dak was gedekt met golfplaten. Aan de noordzijde was in de kopgevel een groen geschilderde dubbele houten deur aangebracht, waarschijnlijk t.b.v. een garage. Achter deze nieuwe schuur was een tuinbouwkas geplaatst (afb. 13). Het is niet bekend of op deze plaats al een moestuin aanwezig was voordat deze kas werd geplaatst. De zuidgevel van deze schuur is in een (nog) onbekend jaartal bekleed met verticale witgeschilderde delen.</p>	
Bakhuis	NVT		
Stookhok	NVT		
Gemak	NVT		
Dierenverblijven	Niet meer aanwezig	Mogelijk ondergebracht in (de aanbouw van) de eerste schuur.	
Hooiberg	NVT		
Roedenloods	NVT		
Gemaal	Aanwezig	Op de afbeeldingen 12 is ten noorden van de molen, aan het eind van de vliet een houten bouwsel zichtbaar dat onderkomen bood aan twee elektrisch aangedreven Bosmanpompen.	

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
PADEN EN VERHARDINGEN			
Verhardingen rond de molen	Niet meer aanwezig	Op het molenerf is er sprake van beperkte halfverharding. Het molenerf is grotendeels begroeid met gras. Alleen een strook van circa 1 tot 1,20 meter rond de molenromp is verhard met – zo het lijkt – grof grind. Tijdens de recente restauratiewerkzaamheden zijn er restanten van een betonnen goot rond de molenromp gevonden. Andere verharding op het erf is op de beschikbare afbeeldingen niet waarneembaar.	Bij herinrichting van het erf is het aan te bevelen een overeenkomstige combinatie van gras en halfverharding weer terug te brengen.
Paden op het erf	Niet meer aanwezig	Zie verhardingen rond de molen.	
Paden over kaden	Aanwezig	Langs de molen is de toegangsweg gelegen naar de hofstede 'Hof Souburgh'. Deze weg lijkt op de beschikbare historische afbeeldingen in eerste instantie een slikweg (afb. 17 en 18), later halfverhard te zijn. Tegenwoordig is de weg geasfalteerd.	
Paden door de polders	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
ELEMENTEN / BEWONING			
Boenstoep	NVT		
Waterput of –pomp	Niet meer aanwezig	Putdeksel zichtbaar nabij de toegang tot het erf [af. nr. 4216]	

Waslijn	Niet meer aanwezig	Op afbeelding 11 is een waslijn te zien die gespannen is tussen twee wieken. De molen was ten tijde van deze opname zeer waarschijnlijk al wel buiten bedrijf. Achter de molen is het nieuwe klompenhokje te zien, dat na het buiten bedrijf komen van de molen in 1933 is gebouwd.	
Speel- en Industriemolens	Niet meer aanwezig	Op afbeelding 6 is een speelmolen te zien in de vorm van een vrij nauwkeurig vormgegeven wipmolen.	
Spinnetjes of spintjes	NVT		
Visserij elementen	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
GROENE EN LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN			
Riet- en hooilandjes		Op de kadastrale minuut van begin 19 ^{de} eeuw zijn twee langgerekte percelen rietland ingetekend. Ze liggen aan de oever van de Alblas ter weerszijden van de achterwaterloop van de molen. Hooiland was aanwezig in de polder, maar lag niet in de onmiddellijke nabijheid van de molen.	
Natuurlijke oevers		Voor zover zichtbaar had het molenerf aan de polderzijde natuurlijke oevers.	
Boomgaard / fruitbomen		Recent zijn oostelijk van de toegangsweg tot de Hof ten noorden van de molen fruitbomen aangeplant.	

Moestuin / kleinfruit	Niet meer aanwezig	Op de kadastrale minuut van begin 19 ^{de} eeuw (afb. 1) is ten noordwesten van de molen, buitendijks, een stuk grond geormerkt als 'tuin'. Tegenwoordig is hier hakhout aangeplant. Op afbeelding nr. 13 is een moestuin waarneembaar direct achter de (nieuwe) schuur. Het is niet bekend of deze moestuin al aanwezig was toen de molen nog in bedrijf was.	
Lijnvormige beplanting		Op het molenerf is op historische opnamen geen sprake van houtsingels. Wel zijn op afb. 21 en 22 een verwilderde heg of enkele verwilderde bosjes te zien tussen de molen en de weg, op de plaats van de erfafscheiding. Het groen groeit dan door deze afscheiding heen. De molen was ten tijde van deze opname al buiten bedrijf. De laanbeplanting (noordelijke van de molen) die op sommige oude afbeeldingen te zien is, heeft recentelijk plaatsgemaakt voor hakhout (westelijk) en fruitbomen (oostelijk).	
Knotbomen/hakhout		Op het molenerf is geen sprake van knotbomen. Wel lijkt het erop dat de molenaar bijverdient met griendwerk, omdat er grote hoeveelheden hakhout en riet op het molenerf zichtbaar zijn. Zie de afbeeldingen nr. 6 en nr. 10 Voor de aanplant van hakhout zie lijnvormige beplanting. Het is ook mogelijk dat het op de afbeeldingen zichtbare (hak)hout bestemd is voor een broodbakoven of als stookhout voor kachels.	
Siertuin	NVT		
Zichtlijnen	Niet meer aanwezig	De naburige Kooijwijkse Molen in Oud-Alblas was peilmolen. De kans is groot dat de molenaar van de Souburghse Molen op deze molen moest letten i.v.m. het boezempeil in de Alblas. Door een bos is de zichtlijn verloren gegaan.	

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
WEZENSVREEMDE ELEMENTEN			
Elektriciteitskastje	NVT		
Putdeksel	NVT		
Bovengrondse gastank	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
AANDACHTSPUNTEN			
Kleurgebruik		Alle elementen op het molenerf zijn zeer eenvoudig in uitvoering geweest. Er was geen sprake van bewuste verfraaiing van onderdelen.	
Streekeigenheid		De voornoemde elementen op het molenerf sluiten aan bij wat in de streek gebruikelijk was (en is). Sober en doelmatig.	
Roerend erfgoed	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
NEVENACTIVITEITEN			

Gebruik van tuinland	Mogelijk	Op de kadastrale minuut van begin 19 ^{de} eeuw is ten noordwesten van de molen, buitendijs, een stuk grond geormerkt als 'tuin'. Het is niet bekend of deze tuin ook door de molenaar werd gebruikt.	
Vissen	NVT		
Riet snijden	Waarschijnlijk	Gezien de grote hoeveelheid hakhout en riet op de afbeeldingen nr. 6 en nr. 10 lijkt het erop dat de molenaar bijverdiende met griendwerk en het snijden van riet. Dit wordt overigens in twijfel getrokken door Arie Hoek (molenaar van molen nr. 5 te Kinderdijk), omdat de polder uitsluitend voor landbouw werd gebruikt.	
Daglonerswerk	Wellicht	Mogelijk verrichtten de molenaars van de Souburghse molen werkzaamheden voor de eigenaar of pachter van de Hof van Souburg.	Nader archivalisch onderzoek kan hier wellicht helderheid verschaffen.
Extra werk waterschap	NVT		
Tuinder	Waarschijnlijk	Aangezien er op de kadastrale minuut van begin 19 ^{de} eeuw een perceel als tuin wordt aangemerkt, is het mogelijk dat de molenaar deze tuin bewerkte. De tuin was geen tuin die bij het molenerf hoorde.	
Turf steken	NVT		
Klompen maken	NVT		
Mollen vangen	NVT		

Literatuur en bronnen

Bicker Caarten, A., *Middeleeuwse watermolens in Hollands polderland. 1407/'08 – rondom 1500*, Stichting Uitgeverij Noord-Holland, Wormerveer 1990

Groningen, C.L. van, *De Alblasserwaard*, Waanders Uitgevers, Zwolle / Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist 1992

Gruben, ir. R.W.J.M. (red.), *Alblasserdam Beschermd dorpsgezicht. Cultuurhistorisch onderzoek*, BAAC bv, 's-Hertogenbosch (BAAC rapport B-12.0104) oktober 2012

Prins, E.C.M., *Inventaris van het archief van het Huis Souburg onder Alblasserdam*, ca. 1410-1852, Nationaal Archief Den Haag 1952

<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/>

<https://simav.nl/>

<https://wiewaswie.nl>

Fotoverantwoording

Dordrechts Archief: titelpagina, 6, 7, 13, 15, 17, 18 (detail 17), 19 (detail 7), 21

De Hollandsche Molen: 8, 9, 10, 11, 12, 20 (detail 8)

Historische Vereniging West-Alblasserwaard: 14

Kadaster: 2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: 1 (ingekleurd), 3, 16

Colofon

Fotografie (tenzij anders vermeld):

Onno Helleman

Tekst

Debby Gerritsen

Onno Helleman

Jesse in 't Veld

Redactie:

Onno Helleman

Ellen Steendam

© Erfgoedhuis Zuid-Holland

Niets uit deze uitgave mag op enigerlei wijze worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland.

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND